

S O C I A L N O V P R A Š A N J E

I.

Zgodovinsko ozadje, nastanek in vzroki

1/Socialne razmere in težave za časa fevdalizma in cehovstva

Socialno vprašanje plod modernega demokratičnega in kapitalističnega razvoja. Vendar važno zgodovinsko ozadje.

(Nastanek fevdalizma) Naselitev germanskih in slovanskih plemen. Plemiči, svobodnjaki, nesvobodni. Razlika v odkupnini za osveto.

Pozneje stopi v ospredje razlika med viteškim in kmečkim življenjem. Dednost stanu. /Od 13. stol. vitez samo še po pradedih/ Doveljeni samo zakoni med osebami istega stanu.

Stanovi imeli posebno stanovsko, privatno, družinsko in dedno pravo. Stanovska sodišča.

Gosposki stanovi: visoka duhovščina, višje in nižje plemstvo, so vladali in upravljali deželo. Imeli razne privilegije.

V začetku je vse to imelo globok socialni smisel. Prostovoljno predajanje svobodnih kmetov vitezom in knezom za tlačane. Varstvo pred ropalskimi vitezi.

Pozneje se je to izgubilo. Borba med plemstvom ^{in kralji} za premoč. Stržške je nosilo podložno ljudstvo. /Kmečki upori/ Tudi drugače je ta sestav izgubil nedanji smisel ter je postal neznosno breme. Ljudje ki so udivali privilegije in so opazovali ustvarjanje dolžnosti.

Nekako od začetka 12. stoletja po mestih in trgih cehi.

v. r. c. 12. st.
 Mnogi verske bratovščine.

Cehi so urejali vse stanovske zadeve članov. Predpisovali izdelke, cene, plače itd. Razširitev tudi na druge stanove: vojaki, dijaki, igralci itd.

Od 13. do 18. najbolj tipična oblika družabne in gospodar-
ske organizacije obrtnega stanu. V bojih od 12. do 1400 dosegli priznanje od knezov in mestnih svetov. Poslej posegali v mestno upravo.

Dobre strani: Dvigali ugled stanu. Skrbeli za njegovo do-
 stojanstvo in čast.

Pozneje izrodili v izkriščevalno ustanovo: Oteževanje
 naraščajočih in druge zlorabe. *Porušil prepredž. zlorabe neuspješni.*
 Odpor ¹ Ob francoski revoluciji se je
 ves ta ¹ setav zrušil.

2/ Demokratična in kapitalistična doba

Od 16. stoletja naprej je ves ^{idejni} razvoj meril na odpravo
 stare stanovske usreditve. Dozorelo pa je to ^{glodanje} v dobi prosvetljene-
ga absolutizma /17. in 18. stol/-

Najprej ideja svobode in enakopravnosti. Pozneje kot na-
 protje absolutizmu: ljudske suverenost. Meščanski stan /3. stan/
 je v francoski revoluciji šel v boj za te ideje.

V glavnem je to demokratičen nazor, ki ga označuje odpor
 proti stanovskim razlikam, predpravicam, zahteva enakost, brez raz-
 like rodu in stanu. Pogodbena združba vseh enakopravnih državljanov.

(Rousseau)

Ljudje so vse to razumeli kot gesla: Svoboda, enakost in bratstvo. Niso mislili na to, kaj je izvedljivo in kaj ne.

Demokratski nazor je predvsem političen nazor, prinaša *Naravnemu svobodi pravice* začetel ljudem politične svobode // istem času ¹⁹⁴ se je ~~zvršil~~ velik gospodarski prevrat.

Odkritje Amerike in poti v Indijo je povzročilo prehod k denarnemu gospodarstvu. Trgovina kot vir bogatstva in blagostanja.

(James Watt)

Doba velikih tehničnih iznajdb: Parni stroj /1768-1792/

Pozneje lokomotiva /1821-1848 /Stephenson/ Američan Fulton 1807 parnik, Dvajset let pozneje Ressel ladijski vijak. Izpopolnitev strojev za prejo in tkanje. Šivalni stroj /sredi 19. stoletja/ Iznajdbe za pridobivanje jekla. Do 1800 še samo iz najfinejših rud. Siemens, Bessemer, Martin /Elektrika. Kemija.

V tej zvezi silen razvoj prometnih sredstev. *Železnice*
/Kolektivizem / *prometno, telegraf, železnice*

Liberalna gospodarska šola. Prej merkantilizem. Odprava ~~zakonov~~ vseh določb, ki so omejevale gospodarsko svobodo. Zemljišče svoboden predmet kupčevanja. Odprava zakonov proti oduševanju itd.

Gospodarski kapitalizem

Delavski proletariat. Bedne razmere. Delovni čas 14 do 16 ur. Zloraba otrok in ženskih delovnih moči. *Glavni kapitalisti razvili*
Nič enakopravnosti. Razkol med kapitalist. in prolet. slojem
Socialno vprašanje, kakor ga prej niso nikdar poznali.

~~3/Psihološko ozadje modernega socialnega vprašanja.~~

~~Ljudske potrebe narasle. Moderni človek vidi vzrok da se mu slabo godi v družbi.~~

~~Marsikaj kar se nam danes zdi neznesno, je bilo prej povsem zadovoljivo.~~

~~Časopisje, agitacije, kino, itd. propaganda~~

III.

Glavne razvojne stopnje modernega socialnega vprašanja

V glavnem tri stopnje, čeprav stroga ločitev nemogoča.

1/Prva doba, na Angleškem nekako do 1860, na celini pa do zadnjih dveh desetletij prejšnjega stoletja.

Doba glavne rasti modernega kapitalizma in najhujšega izkoriščanja delavcev.

Delavci se niso znali upirati. Pogromi proti strojem.

Združevanja v obrambo so prepovedovali. Ti zakoni so bili na Angleškem odpravljeni šele 1824, drugov mnogo pozneje. Tudi na Angleškem so dosegli zares svobode združevanja šele 1869-1875 Drugod pozneje.

2/Drugo stopnjo označuje silen porast delavskih strokovnih ^{in političnih} ~~in političnih~~ organizacij. ^{Rowden in meetuarlus} Kongresi, konference, programi.

Velika mezdna gibanja, štrajki, tarifne pogodbe itd.

Doba intenzivnega političnega delovanja delavskih vo

diteljem in zastopnikov, najprej v opoziciji, pozneje v vladah.
Marksova socialna demokracija in katoliška miselna planja
Gmotni položaj delavstva se je bistveno izboljšal. Sa-

Zakoni za zaščito delavcev, Socialno zavarovanje.

Do vrhunca med prvo svetovno vojsko in po nji. Mena-
rodna organizacija za varstvo delavstva Nemčija in Anglija, kjer
je delavstvo prevzelo vlado.

Zdelo se je da so odpravljene vse ovire za izvedbo
potrebni reform.

Težnja kapitalizma!
3/3 svetovna gospodarska revolucija ki jo je povzročila
prva svetovna vojska. *Prva svetovna vojska.* Novi zapletljivi in problemi. Težnja po
gospodarski osamosvojitvi držav. *Prva svetovna vojska.* *Prva svetovna vojska.*

Boljševizem, fašizem nemsški narodni socializem

Svetovna gospodarska kriza, pokazala da ne gre nič več
amo za obrambo delavstva. Gre za smotrno organizacijo vsega
gospodarskega, političnega in socialnega življenja v okviru po
sameznih držav in v vsem kulturnem svetu-

~~Prepčanje o potrebi novega reda ni bilo nikdar tako
globoko in splošno, kakor je danes.~~

*Neskladnost demokrat. parlamenta
& departurke strukture Justitice. Seclij
nary vtrne obravnave? Samo stvarne vrednote*

O enakopravnosti ni bilo govora, razkol med kapitalističnim in proletarskim slojem.

Socialno vprašanje, kakor ga niso prej še nikoli poznali.

III.

Največje

Glavne posebnosti modernega socialnega vprašanja

Sredstvo
~~Delavsko vprašanje, prazapras~~ vprašanje industrijskega delavstva. *Su vprašanje prazapras prednem delavke n. vander*

1/1) Glavno je, da veljajo vsi ljudje ~~na~~ načelno kot svobodni in enakopravni udje družbe.

Prej drugače. Suženjstvo, ~~lašanstvo~~, fevdalno podložništvo. *Moderno* ~~zanes~~ se izmzgavanje delovnih množic vrši pod videzom ~~sva~~ ~~svobodnega pristanka in~~ popolne enakopravnosti in svobodnega pristanka.

2x Zato jedro modernega socialnega vprašanja; kako ustvariti in trajno vzdrževati v družbi pravo razmerje sil. Ne več samo odprava določenih krivic, kakor n. pr. ob suženjstvu ali ob kmečkih uporih. Danes pa se organizirajo kmeti in delavci

2/ Moderno socialno vprašanje je v na večji meri gospodarsko vprašanje. Ne gre toliko za pravna vprašanja, kakor za organizacijo in ureditev gospodarskega življenja. in ž njim zvezani socialnih odnosov. /Mezdno razmerje/

Daso ix pravni je prazapras. Sredstvo je prazapras. Sredstvo je prazapras.

Prej, v naturalnem gospodarstvu ni bilo tega. Sedaj je rešitev mogoča samo iz/gospodarskega sistema samega.
osnov modernejši

Problem profita, plače, obresti, dohodkov itd.

Mednarodni značaj moderne socialnega vprašanja.

3/~~XXXXXXXXXX~~ Težnja h kolektivizaciji življenja. Zato postaja moderno socialno vprašanje vedno izraziteje politično. vprašanje.

Gre za ureditev in smotrno organizacijo vsega življenja. *v okviru pred. L. države - v resni*

4/Psihološko ozdaje. Porast potreb. Marsikaj kar je bilo prej dobro se nam zdi neznosno. *Primer, v temni ulici*

Zaradi odvisnosti od družbe vali moderni človek vso krivdo nanjo. Prej letina in drugi vzroki, da danes napačen družabni red.

Časopisje, kino, agitacija, večajo potrebe in nezadovoljstvo. Zato prepričanje o potrebi novega reda tako splošno in globoko kakor nikdar prej.

Upravičeno, ker je naša doba izrazito prehodna doba

Vendar psihološke okolnosti kažejo, da je moderno socialno vprašanje v zelo veliki mero moralno vprašanje.

*Nisi vedel, če tak kakorini bodo ljudi.
Kolikar bolj bo družbeje organizirano, toliko bolj odvisno od ljud': tako vprašanje morje
vede vprašanje ljud'.*